

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIAM TEISMUI

Gedimino pr. 53, LT-01104 Vilnius

Pareiškėjas: Seimo narių grupė

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius

Pareiškėjų atstovas:

Stasys Šedbaras, Seimo narys

Julius Sabatauskas, Seimo narys

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius

Ginčijamus aktus priėmusi valstybės institucija:

Lietuvos Respublikos Seimas

Gedimino pr. 53, LT-01109 Vilnius

PRAŠYMAS

IŠTIRTI TEISĖS AKTŲ ATITIKIMĄ LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2019 m. vasario d.

Vilnius

1. Dėl Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnyje įtvirtinta, kad įstatymai Seime laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje, o Lietuvos Respublikos konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma. Konstitucinių įstatymų sąrašą 3/5 Seimo narių balsų dauguma nustato Seimas.

Lietuvos Respublikos Seimas 2012 m. kovo 15 d. priėmė Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinį įstatymą¹, kuriame *inter alia* nustatyta, kad Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas turi būti priimamas kaip konstitucinis.

Lietuvos Respublikos Seimas 2018 m. gruodžio 20 d. įstatymu Nr. XIII-1830 nauja redakcija išdėstė 2002 m. birželio 4 d. priimtą Lietuvos Respublikos referendumo įstatymą², kuris įsigaliojo 2019 m. sausio 1 d.

---

¹ Valstybės žinios, 2012-03-27, Nr. 36-1772.

² Paskelbta TAR 2018-12-28, i. k. 2018-21715.

Tai reiškia, kad 2002 m. birželio 4 d. Referendumo įstatymo nuostatos nustojo galios 2018 m. gruodžio 31 d. ir, minėta, 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujos redakcijos Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas.

Šis įstatymas buvo priimtas bendra Seimo statuto nustatyta tvarka¹, tai yra daugiau kaip pusės posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, Seimo posėdyje dalyvaujant ne mažiau kaip pusei visų Seimo narių.²

Kyla pagrįsta abejonė, kad nuo 2019 m. sausio 1 d. galiojantis Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas pagal priėmimo tvarką prieštarauja Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai.

Manome, kad, galiojant Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstituciniam įstatymui, jis yra privalomas naujai priimant visus jame įrašytus įstatymus, tai yra ir priimant naują Referendumo įstatymo redakciją. Vadinasi, Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 redakcija) turėjo būti priimamas kaip konstitucinis, laikantis Konstitucijos 69 straipsnio 3 dalyje ir Seimo statuto Dvidešimt šeštajame¹ skirsnyje „Konstituciniai įstatymai“ įtvirtintų reikalavimų, kurie esmingai skiriasi nuo bendrųjų ordinarinių įstatymų priėmimo taisyklių.

Į tai dėmesį atkreipė ir Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2019 m. vasario 15 d. nutarime „Dėl privalomojo referendumo vykdymo dvi dienas su dviejų savaitių pertrauka“³, konstatuojamosios dalies 36 punkte pažymėjęs, kad „Konstitucinis Teismas 2014 m. liepos 11 d. nutarime konstatavo, jog Seimas yra įsipareigojęs priimti Referendumo konstitucinį įstatymą. Toks įstatymas yra nurodytas Seimo 2012 m. kovo 15 d. priimto Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo 2 straipsnio „Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašas“ 1 dalies 5 punkte.“

Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad pagal Konstitucijos 69 straipsnio 2 dalį įstatymai laikomi priimtais, jeigu už juos balsavo dauguma Seimo narių, dalyvaujančių posėdyje; pagal šio straipsnio 3 dalį konstituciniai įstatymai priimami, jeigu už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių, o keičiami ne mažesne kaip 3/5 visų Seimo narių balsų dauguma.

Konstitucinis Teismas nurodė, jog su referendumo organizavimu susijusių santykių teisinį reguliavimą įtvirtinančio įstatymo įtraukimas į Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašą pagal Konstituciją reiškia, kad toks įstatymas turi būti priimtas ir jame nustatytas teisinis

---

¹ Seimo statuto 113 straipsnis.

² Išrašas iš Seimo 2019 m. gruodžio 20 d. stenogramos: 11:27:36 Įvyko registracija (užsiregistravo 85); 11:27:36 Įvyko balsavimas dėl šio įstatymo priėmimo; **pritaria** (už **65**, prieš **2**, susilaikė **18**) // https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_klaus_stad&p_moment=20181220&p_kl_stad_id=72552.

³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) 18 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio 1 dalies, 52 straipsnio 1 dalies, 53 straipsnio 2 dalies, 81 straipsnio 1 dalies, 82 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. spalio 18 d. nutarimo Nr. XIII-1537 „Dėl privalomojo referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ 2 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // TAR, 2019-02-15, Nr. 2373.

reguliavimas turi būti keičiamas sudėtingesne (palyginti su kitų įstatymų priėmimu ir pakeitimu) tvarka, taip kartu siekiant sudaryti prielaidas užtikrinti šio teisinio reguliavimo stabilumą. Pažymėtina, kad naujos redakcijos Referendumo įstatymas, išdėstytas Referendumo įstatymo Nr. IX-929 pakeitimo įstatymu, nebuvo priimtas kaip konstitucinis įstatymas.

Šiame nutarime Konstitucinis Teismas pažymėjo ir paties referendumo, kaip Tautos valios tiesioginės išraiškos, svarbą, nurodydamas, kad „pagal Konstituciją, *inter alia* jos 9 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, turi būti užtikrinamas sąžiningas referendumo procesas, *inter alia* laisvas piliečių valios pareiškimas. Tai *inter alia* reiškia, kad turi būti sudarytos prielaidos piliečiams laisvai ir nekontroliuojamiems susidaryti nuomonę ir išreikšti savo valią referendume pateiktu klausimu, lygios galimybės agituoti referendumui teikiamo sprendimo šalininkams ir oponentams; sąžiningo referendumo proceso imperatyvas taip pat suponuoja reikalavimus, kad referendumą organizuojanti institucija (Vyriausioji rinkimų komisija) būtų nešališka, referendumą skelbianti institucija (Seimas), įgyvendindama šiuos savo įgaliojimus, nedarytų įtakos referendumo rezultatams, referendumą skelbianti, jį organizuojanti ir kitos valstybės institucijos nepiktnaudžiautų joms suteiktais įgaliojimais.“

Vadinasi, referendumo skelbimą ir vykdymą reguliuojantis įstatymas turi būti ne tik parengiamas ir priimamas laikantis kitokios, konstituciniams įstatymams nustatytos tvarkos, bet ir turi būti sudarytos sąlygos visoms valstybės institucijos ir piliečiams tinkamai pasirengti jo įgyvendinimui.

Paminėti argumentai reiškia, kad Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) prieštarauja Konstitucijai ir negali sukelti jokių teisinių padarinių nuo pat jo priėmimo momento.

2. Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimo „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“

Seimas 2019 m. vasario 14 d. priėmė nutarimą Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“¹, kuriuo nutarė paskelbti privalomąjį referendumą dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo, vykdant jį 2019 m. gegužės 12 d.

Šiuo nutarimu privalomajam referendumui pateiktas šis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto tekstas:

---

¹ TAR, 2019-02-15, Nr. 2454.

**„LIETUVOS RESPUBLIKOS
KONSTITUCIJOS 55 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS**

2019 m. d. Nr.

Vilnius

1 straipsnis. 55 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 55 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„55 straipsnis

Seimą sudaro Tautos atstovai – 121 Seimo narys, kurie renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu.

Seimas laikomas išrinktu, kai yra išrinkta ne mažiau kaip 3/5 Seimo narių.

Seimo narių rinkimų tvarką nustato įstatymas.“

Yra pagrindo pagrįstai abejonei, kad šis nutarimas, kaip priimtas be teisinio pagrindo, prieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio antrajai daliai („Valdžios galias riboja Konstitucija“), 7 straipsnio pirmajai daliai („Negalioja joks įstatymas ar kitas aktas priešingas Konstitucijai“), 9 straipsnio ketvirtajai daliai („Referendumo skelbimo ir vykdymo tvarką nustato įstatymas“) ir konstituciniam teisinės valstybės principui dėl šių argumentų.

1.1. Šis Seimo nutarimas buvo priimtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) nuostatomis. Minėta, kad kyla pagrįsta abejonė, kad šis įstatymas buvo priimtas pažeidžiant Konstitucijoje nustatytą konstitucinių įstatymų priėmimo tvarką, todėl jo nuostatos negali sukelti jokių teisinių padarinių.

Kitokių įstatymo lygmens teisės normų, kurios numatytų referendumo skelbimo ir vykdymo tvarką, be bendro pobūdžio taisyklių, įtvirtintų Konstitucijoje, nėra, kadangi 2002 m. birželio 4 d. Referendumo įstatymo nuostatos nustojo galios 2018 m. gruodžio 31 d. Taigi referendumas gali būti skelbiamas ir vykdomas tik vadovaujantis Konstitucijoje nustatyta tvarka priimtu Lietuvos Respublikos referendumo konstituciniu įstatymu.

Referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija), kuriuo pagrindu Seimas priėmė ginčijamą nutarimą, nebuvo priimtas kaip konstitucinis, nors tokią pareigą Seimui suponavo minėtas Seimo 2012 m. kovo 15 d. priimto Lietuvos Respublikos konstitucinių įstatymų sąrašo konstitucinio įstatymo 2 straipsnis. Akivaizdu, kad Seimas yra saistomas Konstitucijos ir jo paties priimtų įstatymų ir kitų teisės aktų, kol jie nepanaikinti ir (ar) nepakeisti nustatyta tvarka.

Taigi šiuo atveju Seimas, 2018 m. gruodžio 20 d. priimdamas naujos redakcijos Referendumo įstatymą nesilaikydamas konstituciniams įstatymams nustatytos tvarkos, viršijo savo galias (Konstitucijos 5 straipsnis), o pats Referendumo įstatymas, priimtas pažeidžiant Konstitucijos nustatytą tvarką, negali sukelti jokių teisinių padarinių pagal Konstitucijos 7 straipsnį.

Vadinasi, Seimas tokiais savo sprendimais sukūrė teisinę situaciją, kai nėra įstatymo, reguliuojančio referendumo skelbimą ir vykdymą, nors tokį įstatymą priimti įpareigoja Konstitucijos 9 straipsnis.

1.2. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2019 m. vasario 15 d. nutarimo „Dėl privalomojo referendumo vykdymo dvi dienas su dviejų savaitių pertrauka“¹ konstatuojamosios dalies 35.1 ir 35.2 papunkčiuose pažymėjo, kad Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog pagal Konstitucijos 70 straipsnio 1 dalį, aiškinamą konstitucinio teisinės valstybės principo kontekste, tam tikrais atvejais įstatymų leidėjas privalo numatyti pakankamą *vacatio legis*, t. y. laikotarpį nuo įstatymo oficialaus paskelbimo iki jo įsigaliojimo (taikymo pradžios), per kurį suinteresuoti asmenys galėtų pasirengti įgyvendinti iš jo kylančius reikalavimus (*inter alia* 2013 m. vasario 15 d., 2016 m. vasario 2 d., 2018 m. birželio 19 d. nutarimai).

Konstitucinis Teismas pažymėjo ir tai, kad <...> pagal europinius referendumų standartus viena iš būtinųjų tinkamo referendumų ir Europos rinkimų paveldo principų įgyvendinimo sąlygų yra referendumą reglamentuojančių teisės aktų stabilumas, kuris, be kita ko, suponuoja tai, kad pagrindiniai referendumų teisinio reguliavimo aspektai (kaip antai nuostatos, susijusios su rinkimų komisijų sudėtimi, rinkėjų sąrašais, formaliaisiais ir materialiaisiais reikalavimais referendumui teikiams tekstams ir kt.) negali būti keičiami likus mažiau nei metams iki referendumo.

Konstitucinio Teismo teigimu, kadangi paprastai referendumo data likus metams ar daugiau iki referendumo nėra žinoma, reikalavimu likus metams iki referendumo nedaryti esminių referendumo teisinio reguliavimo pakeitimų siekiama uždrausti ne priimti teisinio reguliavimo pakeitimus likus metams iki balsavimo referendume, o juos taikyti vykstant referendumo procesui.

Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad su referendumo organizavimu susijusių santykių teisinio reguliavimo stabilumo užtikrinimo požiūriu kaip ydinga vertintina tokia situacija, kai toks teisinis reguliavimas reikšmingai pakeičiamas likus mažiau nei metams iki referendumo, juo labiau kai jis keičiamas jau paskelbus referendumą ir įsigalioja likus mažiau nei pusei metų iki jo, tačiau turi būti taikomas jau paskelbto referendumo vykdymui.

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos referendumo įstatymo (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) 18 straipsnio 8 dalies, 45 straipsnio 1 dalies, 52 straipsnio 1 dalies, 53 straipsnio 2 dalies, 81 straipsnio 1 dalies, 82 straipsnio ir Lietuvos Respublikos Seimo 2018 m. spalio 18 d. nutarimo Nr. XIII-1537 „Dėl privalomojo referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 12 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ 2 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // TAR, 2019-02-15, Nr. 2373.

Ginčijamas Seimo nutarimas priimtas likus tik kiek daugiau nei dviem mėnesiams iki referendumo dienos, tačiau svarbiausia šio referendumo organizavimo prasme yra tai, kad Referendumo įstatymas (kuriuo remiantis buvo priimamas ginčijamas Seimo nutarimas), net jei jis būtų priimtas laikantis Konstitucijoje įtvirtintos tvarkos, numato referendumo organizavimui ir vykdymui daugybę naujų nuostatų, o jo pagrindu skelbiamas referendumas būtų vykdomas praėjus tik kiek daugiau nei keturiems mėnesiams po naujo reguliavimo įsigaliojimo.

Akivaizdu, kad toks Referendumo įstatymo taikymas, kaip pažymėjo ir Konstitucinis Teismas, neatitinka Venecijos komisijos rekomendacijų ir Europinės referendumų organizavimo praktikos.¹

Referendumo skelbimo ir vykdymo tvarkos stabilumas nėra savitiksliis dalykas. Referendumu, kaip tiesiogine Tautos suvereniteto įgyvendinimo priemone, turi būti nustatoma tikroji Tautos valia.

Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis teisinės valstybės principas – universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema ir pati Konstitucija. Konstitucinis teisinės valstybės principas – itin talpus konstitucinis principas, apimantis daug tarpusavyje susijusių imperatyvų; jo turinys atskleidžiamas atsižvelgiant į įvairių kitų konstitucinių principų, kaip antai Konstitucijos viršenybės, Tautos suvereniteto, demokratijos, atsakingo valdymo, valdžios galių ribojimo ir valdžios įstaigų tarnavimo žmonėms, turinį (2004 m. gruodžio 13 d., 2011 m. lapkričio 17 d. nutarimai). Taigi konstitucinis teisinės valstybės principas yra susijęs *inter alia* su tokiais konstituciniais principais, kaip antai Tautos suvereniteto ir demokratijos, kurie sudaro tiesioginės demokratijos formų – nacionalinių rinkimų ir referendumo – pagrindą.²

Tai reiškia, kad yra pagrįsta abejonė, jog Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“ prieštarauja ir Konstitucijoje įtvirtintam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 ir 106 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 29 straipsnio trečia dalimi ir 63, 64 ir 65 straipsniais,

prašome:

1) ištirti, ar Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas (2018 m. gruodžio 20 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 69 straipsnio 3 daliai;

2) ištirti, ar Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. vasario 15 d. nutarimo „Dėl privalomojo referendumo vykdymo dvi dienas su dviejų savaitių pertrauka“ konstatuojamosios dalies 14-16 punktai // TAR, 2019-02-15, Nr. 2373.

² Ten pat, 18.2 papunktis.

neprieštarauja Konstitucijos 5 straipsnio antrajai daliai, 7 straipsnio pirmajai daliai, 9 straipsnio ketvirtajai daliai ir konstituciniam teisinės valstybės principui;

3) paankstinti šios bylos nagrinėjimą, atsižvelgiant į tai, kad galimai Konstitucijai prieštaraujančių teisės aktų pagrindu gali būti priimti labai svarbūs sprendimai, kurių teisine galia vėliau gali būti pagrįstai abejojama.

PRIDEDAMA:

1. Kreipimosi į Konstitucinį Teismą nuorašas.
2. Lietuvos Respublikos referendumo įstatymas.
3. Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. vasario 14 d. nutarimas Nr. XIII-1979 „Dėl referendumo dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo paskelbimo“.

Seimo nariai:

<i>Nr.</i>	<i>Vardas, pavardė</i>	<i>Parašas</i>
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		

13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
24		
25		
26		
27		
28		
29		
30		
31		
32		
33		
34		
35		
36		

Tvirtinu Seimo narių parašus:

a) tvirtinamų parašų skaičius: ..... (.....)

b) parašų tvirtinimo data

Seimo Pirmininkas (arba jo pavaduotojas)